

Bəzi qəzet redaktorları deyirdi ki, “erməni qardaşlarımız” var, onların xətrinə dəyər...

Qulu Kəngərli: Qərbi Azərbaycandan Orta Asiyaya deportasiya olunmuş soydaşlarımızın üzləşdiyi tarixi ədalətsizliklər öz siyasi qiymətini almalıdır

... Onun imzası oxuculara yaxşı tanışdır, 40 ildən artıqdır ki, mətbuatda mövzu fərqi qoymadan çox maraqlı yazıları, bən-zərsiz üslubda qələmə aldığı publisistik əsərləri, kitabları ilə geniş oxucu kütləsi qazanıb. Fəaliyyətinin böyük bir dövrünü Azərbaycanın hüddullarından kənarda xə-bər yayımcılığına həsr etsə də, yorulmadan gecə-gündüz ədəbi-tarixi araşdırmalar aparıb, neçə-neçə ölkəni gəzərək milli irsimizin zəngin nümunələrini üzə çıxarıb, milli adət-ənənələrimizin başqa ölkələrdə təşvi-qi işində də yaxından iştirak edib.

... Qulu Kəngərli əslən Qərbi Azərbaycandır, milli təəssübkeşlik, Vətən məhəbbəti, soydaşlarımızın taleyi onun üçün prinsiplial məsələlərdəndir və tədqiqlərində də bu mövzu qırmızı xətt kimi keçir.

- Ötən əsrin media nəslı sızı daha çox televiziya və radio jurnalisti kimi xatırlayır, hətta 90-cı illərdə hazırladığınız bədii-publisistik əsərlər üçün darıxanlar da az deyil. Necə oldu ki, ədəbi-bədii redaksiyadan informasiya bölməsində çalışmağı seçdiniz?

- Mənim yaradıcılığımın ilk dövrləri əsasən televiziya ilə bağlı olub. 90-cı illərdə 20 Yanvar faciəsi ilə bağlı “Qanlı şənbəyə gedən yol” filmi çəkmişəm. Kiçiksü-jetli digər filmlərim olub. Azərbaycan radiosunda “Bulaq” verilişində mətnlər yazmaqla fəaliyyətimi davam etdirdim. İşim xoşlarına gəldiyi üçün radioda tam ştatla işə götürdülər. Radio ilə yanaşı, Azərbaycan televiziyasının “Gənclik”, “Hünər” və “Ədəbi dram” redaksiyalarına materiallar verir, vaxtın olanda kiçik xəbərlər də yazırdım. Xəbərlər onları qane etdiyi üçün Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsinin rəhbəri xəbərlər redaksiyası (o vaxt adı belə idi) məni “Son xəbərlər” redaksiyasında işə dəvət etdi. “Son xəbərlər” redaksiyasının baş redaktoru Valid Sənanı mənim bu sahədə yaxşı müxbir olacağımı dedi və ədəbi redaksiyadan xəbər bölməsində daha çox çalışmağımı məsləhət gördü. İlk dövrlər ehtiyat edirdim, ancaq bir müddət sonra informasiya deryasına düşdüyümdən xəbər yazmaqdan yorulmurdum. Bu iş, həm də mənə rahatlıq verirdi. Xəbərlər müxtəlif sahələri əhatə edirdi və həmişə yeni nəşə verməyə çalışırdım. O vaxt populyar olan “Günün səsi” proqramına materiallar vermək üçün sayısız tədbirlərə gedir, operativliklə axşam efirinə çatdırırdım.

Beləcə, bir neçə ay yorulmaq bilmədən xəbərlər yazmaqla bu sahəni tam mənim-sədim. Sonradan məni AZTV-də başqa redaksiyada da işə çağırıdılar, ancaq informasiyaya elə aludə olmuşdum ki, başqa redaksiyalara olan təklifləri qəbul etmədim. Jurnalistikaya radiodan başlasam da, yazılı

jurnalistika məni özünə daha çox bağladı. Hətta radioda daha böyük perspektivlərim ola bilərdi, 8 il baş redaktorun müavini vəzifəsində çalışmışam. Ancaq informasiya yazmaqla bu səmtdə çalışmağı üstün tutdum.

İnformasiya sahəsində püxtələşməyim və hazırladığım xəbərlər o vaxtlar “Azərinform” kimi tanınan Azərbaycan Dövlət İnformasiya Agentliyinin (AZƏRTAC)

rəhbərliyinin diqqətini cəlb etmişdi, bir gün məni agentliyə dəvət etdilər, bir qədər söhbətdən sonra onlarla işləməyimi təklif etdilər. Direktor Şamil Şahməmmədov xarici ölkələrdə agentliyin məntəqələrinin açıldığını və mənim də birinə namizəd olduğumu dedi. Azərbaycanın bir nömrəli informasiya agentliyində çalışmaq həqiqətən böyük məsuliyyət və şərəfli iş idi, ona görə də dəvət etdim. Xarici müxbir bürolarında ingilis, fransız, alman və digər dilləri bilmək tələb olunurdu, ancaq mən heç birini bilmirdim. Mənə MDB ölkələri olan Türkmənistan və Özbəkistan arasında seçim etməyimi söylədilər, Özbəkistanın üzərində dayandım. Həm də Orta Asiya regionu daha maraqlı gəldiyi və milli xüsusiyyətlərimizə uyğun olduğu üçün oranı seçdim.

- Səhv etmiriksə, AZƏRTAC-ın xarici ölkələrdəki ilk müxbir bürolarından birincisi sizə həvalə edilib?

- Bəli, AZƏRTAC-ın xarici ölkələrdə fəaliyyət başlayan ilk müxbir postları arasında birincilərdənəm. Müxbir büromuz Özbəkistanın paytaxtı Daşkənddə yerləşirdi, 1998-ci ildə Daşkəndə gedərək Orta Asiya respublikalarındakı ictimai-siyasi, iqtisadi, sosial, elmi-mədəni, humanitar və s. mövzularda tədbirləri işıqlandırmağa başladım. Həmin dövrdə ay ərzində 40-50, sonlara isə 60-70 material hazırlamaq tələbi qoyulmuşdu, ancaq mən 120 material

göndərirdim. Sonradan mən Pakistandan da xəbərlər hazırlamağa başladım və rəhbərlik məni bu ölkə üzrə də müxbir olmağımı məsləhət bildi, 12 il Pakistan üzrə də müxbir çalışdım.

Bu ölkələrdəki mühüm beynəlxalq hadisələr, ölkəmizin siyasi, iqtisadi, mədəni həyatı ilə bağlı səfirliklərimizin tədbirləri, Azərbaycanın iştirak etdiyi mühüm beynəlxalq mərasimlərdən materiallar yazırdım.

Yaşayış yerim Daşkənd şəhərində olsa da, bir ayağım Qazaxıstanda, bir ayağım Qırğızıstanda olurdu. Tacikistan və Türkmənistan-dakı tədbirlərdə də qatılırdım, ancaq Özbəkistan, Qırğızistan və Qazaxıstandakı tədbirlərin sayı daha çox olduğundan bu ölkələrdən hazırladığım materiallar sayı-sız-hesabsızdır. Elə gün olub ki, 6-7 tədbirdə iştirak edərək onları gecə də olsa həmin günün xəbər buraxılışlarına çatdırı bilmişəm.

Tədbirlərdən hazırladığım xəbərləri AZƏRTAC-a göndərməkdən başqa, həmin ölkələrin mətbuatında öz yazılarımı da mü-təmadi davam etdirmişəm. Ən çox Azərbaycan həqiqətlərinin Orta Asiya mətbuatında yayılmasından ibarət olub. Məqalələrimin bir çoxunu min əziyyətlə dərc etdirmişəm, bəzi qəzet və jurnalların, agentliklərin rəhbərləri yazını ya ixtisarla dərc etməyi istəyir, yaxud da ümumiyyətlə dərcinə izacə vermirdilər. Əsas səbəb isə bu ölkələrdəki vəzifədə olan ermənilərlə “üzgöz” olmamaq idi. Bəzi qəzet redaktorları deyirdi ki, “erməni qardaşlarımız” var, onların xətrinə dəyər. Ancaq mən şəxsi mənasibətlərimdən istifadə edərək dərc etdirdim. Hətta elə olub ki, bir neçə redaktoru aparıb restoranda “yedirdib-ıçirdib” birtə-hər yola gətirmişəm.

44 günlük Vətən müharibəsi dövründə Özbəkistan və Qırğızistan mətbuatında 600-dən çox material dərc etdirmişəm. Bu- ra özümün şəxsi yazılarım, Müdafiə Nazir-

liyinin məlumatları, Dövlət Sərhəd Xidmətinin, digər dövlət qurumlarının, eləcə də dövlət rəsmilərinin materialları da daxildir. Azərbaycan Prezidentinin həmin dövrdə 130-dən çox çıxışı və müsahibələrinin hər birini Özbəkistan və Qırğızistan mətbuatında tam mətnlə dərc etdirilməsinə nail olmuşam. Hazırda AZƏRTAC-ın müxbiri olmasam da, “Xalq qəzeti”nin əməkdaşı və bir azərbaycanlı kimi öz peşə borcunu layiqincə yerinə yetirməyə çalışıram.

- Orta Asiya ölkələri ilə Azərbaycan mediası arasında hansı fərqli cəhətləri qeyd etmək olardı, məsələn, çap mediası və informasiya agentlikləri, onlayn media və s...

- Orta Asiya ölkələrinin mətbuatı prinsipə Azərbaycanın media sahəsinə çox oxşardır, orada da qəzet və jurnallar, informasiya agentlikləri fəaliyyət göstərir, onlayn media son illər çox inkişaf edib, xəbərlərin spesifikasiyası da demək olar ki, eynidir. Bu ölkələrdə çap mediası əvvəlki kimi öz ənənəvi üstünlüyünü qoruyub saxlayır, yəni yazılı medianın sayı kifayət qədər çoxdur. Xüsusilə də Qazaxıstanda çap mediası daha çoxdur. Düzdür, onlayn media xəbər yayımcılığında daha önə keçib, ancaq qəzetlərin öz yeri və rolu, ictimai rəyə təsir imkanları da genişdir. Yeri gəlmişkən, son dövrlərdə qəzetlərdə türk dünyasına inteqrasiyası barədə materiallara geniş yer verilir, müxtəlif nüfuzlu şəxslərlə müsahibələr, materiallar dərc olunur ki, bu da qəzetlərin ictimai-siyasi mövzularda fəal rolunu göstərir.

- İnformasiya bürosunda yorulmadan çalışmaqla bərabər, publisistik fəaliyyətlə, ələlxüsus da tarixi araşdırmalarınızı da “axsatmadan” davam etdirmisiniz. Hansı əsərləri ərsəyə gətirmisiniz?

- Orta Asiyada yaşadığı müddətdə gün-lərimi boş keçirmədim, Azərbaycan həqiqətlərinin dünyaya çatdırılmasında xeyli əmək sərf etmişəm. Azərbaycandan Orta Asiyaya sürgün edilmiş, yaxud köçüb gəlmiş adamların, tanınmış yazıçı-şairlərin, siyasi xadimlərin, incəsənət adamlarının taleyini öyrənərək onlar haqqında kitab nəşr etdirdim. “Keçmiş unudulmayanda ta-

rixə dönür” adlı publisistik kitabımda Mərkəzi Asiyada yaşamış və hazırda yaşayan 50-yə yaxın tanınmış Azərbaycan türkü haqqında heç yerdə rast gəlinməyən faktları, məlumatları üzə çıxarmışam. Səmərqənd şəhərində yaşayan, sonra İndoneziyaya gedərək orada müsəlmançılığı yayan Mövlana Malik İbrahim, Azərbaycandan gəlib ömrünü Buxara fəlsəfi mühitinə bağlayan Mövlana Yusif Qarabaği, böyük filosof Mirzəcan Şirazi, tacik mətbuatının Zərdabisi, Buxarada çap edilən ilk tacikdilli “Buxarai Şarif” qəzetinin naşiri və redaktoru Mirzə Cəlal Yusifzadə, Avropada tanınmış bəstəkar, Səmərqənddə doğulan, Fransada məşhurlaşan Əminulla Hüseynov, onun oğlu, məşhur fransız aktyor və rejissoru Rüstəm Hüseynov, Pakistanın azərbaycanlı prezidenti, Qızılbaş nəslindən olan Ağa Məhəmməd Yəhya Xan və digərlərinin də həyat yolunu araşdıraraq üzə çıxarmışam. “Günahsız günahkarlar” kitabımda Orta Asiyaya sürgün olunmuş azərbaycanlıların acı taleyini qələmə almışam. Qazaxıstanda ALJİR düşərgəsində (Akmo-linskiy laqerğ jen izmennikov rodini) və Karlaqa (Karaqandinskiy laqerğ) sürgün edilən günahsız qadınlarımızın acı taleyindən, məşhur Rəfibəyli-lər nəslindən Qazaxıstana sürgün olunanların həyatını əks etdirmişəm.

Ümumilikdə, son 20 ildə 24 kitab yazmışam. Özbək dilinə tərcümə etdirdiyim kitablar isə Azərbaycanın tanınması baxımından müstəsna rol oynayır.

Mənim tarixi araşdırmalarım sırasında öz doğma yurdlarından sürgün olunmuş soydaşlarımızın faciəli həyatı barədə materiallar daha çox üstünlük təşkil edir. Daşkənddə yazdığım ssenari əsasında “Sürgün” sənədli filmi çəkilib. Hazırda üzərində son tamamlama işlərini apardığım “Sürgün” adlı əsərdə çox təsirli məqamlar əks olunub.

- Qərbi Azərbaycan icmasınının beynəlxalq mühitdə təşviqat resursları getdikcə güclənir, Azərbaycan diasporu və milli mədəniyyət mərkəzləri soydaşlarımızın üzləşdikləri müsibətləri, didərgin düşdüyü doğma torpaqlarına geri qayıdışı istiqamətində fəal iş aparır. Orta Asiyada bu sahədə hansı addımlar atılır?

- İlk növbədə hesab edirəm ki, Qərbi Azərbaycandan Orta Asiyaya deportasiya olunmuş soydaşlarımızın üzləşdiyi tarixi ədalətsizliklər öz siyasi qiymətini almalıdır. Orta Asiyada Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzləri çoxdur, Özbəkistan və Qazaxıstanda mədəniyyət təşkilatlarımız daha çoxdur, onlarla repressiyalara məruz qalmış soydaşlarımızın üzləşdiyi ədalətsizliklər, onların övladlarının öz doğma yurdlarına geri qayıtması və digər istiqamətlərdə daha sıx işləmək lazımdır. Bu istiqamətdə Qərbi Azərbaycan İcması ilə birgə bəzi tədbirlərin təşkilinə də ehtiyac var.

- Söhbətləşdi: ELBRUS CƏFƏRLİ